

Sequentia – posljednica – sekvencija

Ruža s. Domagoja Ljubičić

Grčka riječ ἀκολουθία (*akoluthia*) u prijevodu na latinski znači određeni slijed tonova (hrv. slijedenje, u starijem hrvatskom izričaju *posljednica*). Sekvencija je glazbeni oblik koji se u karolinškom razdoblju (750.-900.) pojavljuje u liturgiji kao nova književno-glazbena podvrsta himna. Razlika je međutim u tome što se himni primjenjuju u liturgiji časova, a sekvencije gotovo isključivo u misi i melodija se obično mijenja u svakoj drugoj strofi.

Do danas su mnogi muzikolozi smatrali Notkera Balbula († 912.), monaha benediktinca iz opatije St. Gallen, autorom i izumiteljem sekvencije ili *proze* (*prosa*). Danas gotovo nitko ne vjeruje u to jer i sam Notker u svojem *Uvodu* (*Proemium*) u *Liber sequentiarum*¹ kaže da je imitirao sekvencije koje je preuzeo od jednoga monaha, izbjeglice iz opatije Jumièges koju su razorili Normani oko 860. godine. Ta ju je pak opatija po svojoj prilici preuzela iz dijela Španjolske, gdje je bila sačuvana prvotna rimska liturgija; u mozarapskoj liturgiji pjevale su se naizmjenično u dva kora, ali melodije nisu bile one iz mise nastale na jubilusu, već su bile uzete iz časoslova.

Što je zapravo *proza*? Poznato je da je antikna sekvencija bila zvana prozom zbog svojega slobodnog oblika skladanja s obzirom na broj slogova u stihu i broj stihova u strofi. Značilo bi zapravo da sekvencije potječu od mozarapskih *praeces*, koje potječu iz vremena prije VII. stoljeća i bile su vrlo raširene u Španjolskoj pa je moguće da je sama Španjolska mjesto njihova nastanka. Odatle su se raširile i po Galiji, današnjoj Francuskoj, gdje su se zatim ukorijenile u opatiji Jumièges, pa je tako preko izbjeglog redovnika i Notkera u

St. Gallenu rođena notkerijanska sekvencija u kojoj »singuli motus cantilena, singulas sillabas debent habere« – »svaki slog mora odgovarati jednoj noti jubilusa Aleluje«.

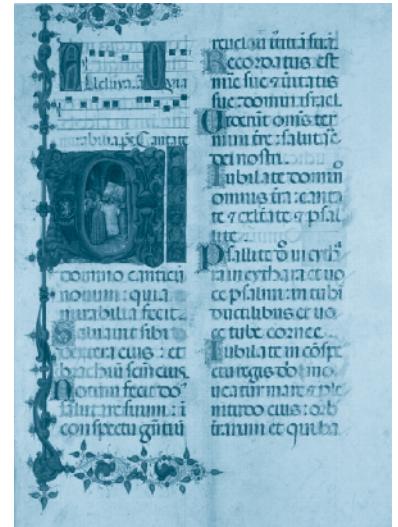
U XI. stoljeću sekvencija se odvaja od Aleluje i postaje samostalna; napušta nepravilan notkerijanski oblik i približava se pravilnijemu, u kojem je pisana ritmička poezija. To je prvi tip prave sekvencije, za koji je najbolji primjer poznata *Victimae paschali laudes*.

U razvoju sekvencije mogu se razlikovati tri etape:

Arhaična ili *prednotkerijanska* sekvencija, čija je melodija skladana na potpuno slobodan tekst s obzirom na broj slogova u stihu i broj stihova u strofi.

Notkerijanska sekvencija morala je biti stvarana po dvostrukom pravilu: 1.) melodija treba biti uzeta iz jubilusa Aleluje i 2.) svaki slog mora odgovarati jednoj noti istoga jubilusa.

Klasična sekvencija – njezin se sadašnji strofni oblik pripisuje Adamu, redovniku iz opatije sv. Viktora († 1192.) i pariškom kanoniku, koji je taj njezin oblik približio latinskom obliku himna dajući joj tako jednolikost i čistoću ritma, pjevnost melodije, rimu i pravilnu strukturu strofa, dotjeranu skladnošću i preglednošću pjesničke forme. Taj su klasični oblik, odnosno tzv. viktorijansku sekvenciju, prihvatili i gajili mnogi, pa se zbog toga uvelike rasprostranila i bila je lako prihvatljiva zbog svoje strukture i melodijske lakote jer je prevladavala silabika. Sada se nije više toliko oslanjala na note jubilusa, već su se uzimale i druge melodije, pa čak i iz svjetovnih pjesama.² Na taj se način uvelike proširila te je papa Pio V. (1566.-1572.) kod obnove *Rimskoga misala* 1570. izbacio iz liturgijske

uporabe gotovo sve sekvencije, kojih je tada bilo oko 5000 – uglavnom nepoznatih autora, i zadržao u liturgiji samo četiri. U XVIII. stoljeću pridodana je peta, *Stabat Mater dolorosa*.

1. *Victimae paschali laudes* (GT 198) pisana u prozi; njemačkog je porijekla, a spjevao ju je Wipo († 1048.) iz Burgundije, dvorski kapelan Konrada II. i Henrika III. To je poznata uskrсна sekvencija koja sadrži živahan dijalog između Marije Magdalene i učenika, a skladana je na temu iz *Alleluia* *Ÿ. Christus resurgens* (GT 226). Izvorno je imala devet strofa, a kasnije je izbačena osma.³

2. *Veni, Sancte Spiritus* (GT 253) sekvencija je od deset strofa, zvana »zlatna sekvencija«, trohejskog ritma, recitira se ili pjeva na blagdan Duhova i po volji u duhovskoj osmini, a melodijska tema uzeta je iz *Alleluia* *Ÿ. Veni Sancte Spiritus* (GT 253). Pripisuje se kanterberijskom nadbiskupu Stephenu Langtonu († 1228.); do istraživanja Morina i Wilmarta mislilo se da joj je autor Herman Kontrakt († 1054.),⁴ a neki je opet pripisuju papi Inocentu III. († 1216.).

3. *Lauda Sion Salvatorem* (GT 379) nastala je za svečanu liturgiju na blagdan Tijelova, kojega je papa Urban IV. uveo kao blagdan za cijelu zapadnu Crkvu 1264.; izražava ljubav i žar prema Euharistiji. Dominikanskog je porijekla, načinjena prema tekstu sv. Tome Akvinskog krajem XIII. st.; ima 24 strofe od po tri, četiri ili pet stihova. Njezina melodija nije posve izvorna: mjera i melodija djelomično su preuzete iz sekvencije *Laudes crucis attollamus*, čiji je autor Adam iz opatije sv. Viktora, a glavna melodijska tema uzeta je iz *Alleluia* *¶ Dulce lignum* (GT 598).

4. *Dies irae, dies illa* (LU 1810), posljednica namijenjena za Dušni dan i za pjevanje na sprovodnim misama do liturgijske obnove 1969. Njezin nastanak seže u IX. st. iako se autorstvo pripisuje franjevačkom monahu Tomi Celanskom († 1256.), prijatelju i biografu sv. Franje Asiškoga († 1226.), ali prema nekim starijim kodeksima koji ju donose ranije (Montecassino u XI. st. i Napulj u XII. st.)⁵ misli se da je on autor samo posljednje od dvadeset strofa. Čini se da je melodija ove sekvencije izvorna,

a ne preuzeta iz neke druge melodijske teme.

5. *Stabat Mater dolorosa* (GT 602) – vjerojatno ju je skladao talijanski pjesnik Jacopone iz Todija († 1306.) iako je danas neki muzikolozi pripisuju sv. Bonaventuri († 1274.). To je srednjovjekovna crkvena tužaljka od dvadeset strofa u kojoj se opisuju Marijine boli pod križem. Melodija je u II. modusu, trohejskog je ritma, a njezin nastanak seže u XIII. stoljeće. U liturgiju ju je uveo papa Benedikt XIII. 1727. u misi na »Blagdan sedam žalosti blažene Djevice Marije«, sada »Spomendan Žalosne Gospe« (15. rujna). Njezina je melodija izvorna, ali se u pučkoj pobožnosti Križnoga puta pjeva tekst na jednostavniju melodiju u VI. modusu (usp. LU 1424).

U uputama vatikanskog izdanja stoji da se sekvencije pjevaju naizmjenično sa solistom i zborom ili se dva dijela zbora međusobno izmjenjuju.⁶

Prema najnovijoj liturgijskoj obnovi sekvencija je obavezna samo na dan Vazma i Duhova, a izvodi se nakon drugog čitanja, a svakako prije Aleluje, što je zapravo u protuslovlju s njezinim

nastankom na jubileju Aleluje (usp. OURM br. 64). Izvođenje ostalih sekvencija dano je na volju.

BILJEŠKE

- ¹ CL. BLUME, *Vom Alleluia zur Sequenz*, u: »Kirchenmusikal. Jahrbuch«, 1911., str. 2.
- ² Usp. A. P. ERNETTI, *Storia del canto gregoriano*, Venezia 1990., str. 126-127.
- ³ Podsjetimo: nakon strofe »Surrexit Christus spes mea ...« (»Uskrсну Krist nada moja ...«) sekvencija je izvorno imala drugu strofu koja glasi: »Credendum est magis soli Mariae veraci quam Iudeorum turbae fallaci.« (»Treba više vjerovati Mariji samoj, koja govori istinu, nego varljivom židovskom mnoštvu«). Ta je strofa imala pomalo antisemitsko značenje pa je to bio pravi razlog što je izostavljena iz misala pape Pija V.
- ⁴ Usp. V. DONELLA, *Musica e Liturgia*, Bergamo 1991., str. 181.
- ⁵ Usp. P. ERNETTI, *Il canto gregoriano popolare*, Bergamo 1985., str. 159.
- ⁶ »Sequentiae cantantur alternatim, aut a Cantoribus et Choro, aut a duabus Chori partibus« (»Sekvencije se pjevaju naizmjenično, bilo da pjevaju solist i zbor, bilo dva dijela zbora«), *De ritibus servandis in cantu Missae, Graduale romanum*, 1908. Usp. Sv. kongregacija za bogoštovlje, Uredba o pjevanju na misi (1972.), II, 8; Ench. Lit. 2590.

Glas Koncila

www.glas-koncila.hr

Miho Demović

Rasprave i prilozi

iz stare hrvatske glazbene prošlosti

Monumentalno djelo, rukopis-zbornik na gotovo 900 stranica predstavlja pedesetogodišnje znanstveno, pedagoško i reproduktivno glazbeno stvaralaštvo dr. Mihe Demovića. Djelo je nastalo na inicijativu autorovih učenika, studenata te kolega i prijatelja, a sastoji se od izabranih priloga dr. Demovića koji su tijekom njegova života objavljivani u raznim, ali uglavnom, teže dostupnim časopisima i drugim raznim edicijama s posebnim popisom članova pjevačkoga koralnog zbora zagrebačke katedrale od 1965. do 2002. godine. Djelo s više od 160 fotografskih priloga, više od 200 stranica notnih priloga predstavlja »dokument« kojim je muzikolog Miho Demović, vjeran vlastitim vizijama i istraživačkim spoznajama o povijesti hrvatske glazbe, obvezao i zadužio kako domaću tako i inozemnu kulturnu javnost da bogati fundus hrvatske glazbene prošlosti proučava, vrednuje i čuva od zaborava.

Informacije i narudžbe: Glas Koncila, Kaptol 8, 10000 Zagreb, tel.: +385 (0)1 4874 326, faks: +385 (0)1 4874 328 <http://knjizara.glas-koncila.hr>; e-pošta: web-izlog@glas-koncila.hr

